

**Dušan
Dušek**

**STRIH
VETRA**

1020

STRIH VETRA

Dušan Dušek

STRIH VETRA

slovar

Text © Dušan Dušek 2018
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2018

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-3566-8

Od predných zubov
k zadným si prevaľujem
slivkovú kôstku.

Takarai Kikaku
(1661 – 1707)

Milanovi, Antonovi a Petrovi

PRIAZEŇ

Po strýkovi Gabrielovi, bratovi starého tatka, zostala v rodine iba hrubá nemocničná kniha v roztrhanej plátennej väzbe, ktorá nalepeným štítkom na titulnej strane oznamuje, že ide o chorobopisy z gynekológie, ročník 1925; popri práci v nemocnici mal aj vlastnú prax.

Stretol som sa s ním jediný raz v živote. Mohol som mať vtedy asi desať rokov. Nosil briadku; vlasy mu rozdeľoval pútec.

Poučal ma: „Pozor na úd. Pravidelne umývať.“ Pomrkával na starého tatka: „Krátkosť slova nám ponúka bohumilé zväčšenia, ale pozor, aby z neho nebol údenáč, ten má smutné oči. Radšej o ňom nehovoriť. Vždy len konať. Votrieť sa ním do priazne.“

Starý tatko prikyvoval; nalieval bratovi šampanské.

V knihe sú záznamy o vyšetreniach žien, o ich rôznych gynekologických ťažkostiach, je v nej veľa menštruačnej krvi, zápalov a hni-

su, niekedy aj potratov – nič veselé. Naopak: smutné. A veľmi intímne. Vlastne tajné. Strýko Gabriel o svojej práci s nikým nehovoril, ani so starým tatkom, dodržiaval lekárske tajomstvo.

Vetu: „Stiahnite si nohavice,“ používal často, skoro každý deň, niekedy aj v nedeľu, aj keď v inom znení: „Vyzlečte si nohavičky.“

Podobných kníh musel mať v nemocnici aspoň dvadsať.

Ostala len jedna.

Sucho a presne zachytáva robotu, či skôr priazeň, ktorú jej strýko venoval, lebo vždy sa treba dostať do priazne – a vždy o tom čušať, ani nemuknúť.

Z celej jeho praxe sa spomína iba hádka s jedným pacientom, ktorá po kolíznych názoroch na liečbu vyústila do pacientovho zvolania: „Viete čo, pán doktor, bozajte ma v riť!“

Akýmsi zvláštnym spôsobom to strýko pochopil ako ponuku.

Zamyslel sa, pozrel na pacienta a povedal: „Stiahnite si nohavice, som pripravený.“

Pacient ozlomkrky vybehol z ordinácie.

Robota umiera s ľuďmi.

Reči žijú večne.

UKAZOVÁK

Zase som raz na ulici stretol svojho urológa,
doktora Gulku,
hrozil mi vyšetrovacím prstom,
povestným ukazovákom:
„Už dávno si u nás nebol.“
Prídem.
Neprídem.

BÚRAČKY

Fotograf Palino mi hovorí, že je ako Hubblov vesmírny ďalekohľad, ktorý z obežnej dráhy okolo Zeme padá stále nižšie, až napokon zhorí v atmosfére, no ešte predtým odfoťí tisíce ďalších snímok galaxií a pošle ich do strediska NASA, kde potešia vedcov. Tí zase nás. Palinovým vesmírom je Bratislava. Naposledy zachytáva jej miznutie, všetky búračky, čo sa ženú mestom, mávanie na rozlúčku. Doliečuje si zlomené či vykĺbené rameno, zamotala sa mu hlava, spikoval na betón a dochrámal sa, chodí s ortézou na ruke. O to horšie sa mu fotografuje. Vymyslel si teóriu o troch zásahoch: prvým bola mozgo-

vocievna príhoda, po ktorej sa znovu učil cho-
diť a rozprávať, druhým tento pád, no to bolo
iba zastreľovanie, prvý výstrel dlhý, druhý krát-
ky, až ten tretí – na ktorý čaká – bude ten pravý.
Teší sa na spoločnú prechádzku po opačnej stra-
ne Dunaja, od karloveskej zátoky až po Zucker-
mandel, alebo aj ďalej, podľa mojej kondície, ale
možno mi už nebude stačiť, keď mám zdupľova-
né káble na srdci, sám by potreboval bypassy na
krku, lebo má atrofovanú polku kalerábu, pričom
ľavú ruku má tenkú ako po obrne, preventívne
mu dali *donesyn* na *alzheimera*, lenže keď sa za
mesiac naučil dátumy narodenia 77 osobností
18. storočia, doktori uverili, že je to z dvadsať-
sedemročného nedokrvenia, jednu krkovicu má
ešte upchatú a druhú spolovice, onedlho budú
skúmať, či sa s tým dá niečo robiť, tak si držíme
palce, začínajú kvitnúť bonsaje, na Rysy už ne-
pôjdeme, nám dvom stačí, že to dokázal Lenin.

VYSVETLIVKY

Vybrala sa do kostola; kýval som jej z okna a počúval klopkanie jej podpätkov. Strácala sa medzi stromami, no jej chôdza ku mne stále priľietala, sluch preberal funkciu zraku, vzápätí sa znovu vynorila, vzdalovala sa po chodníku, mizla za domom. Na pleciach si – ako výložky – niesla moje pohľady. Neskôr mi rozprávala, ako na konci bohoslužieb prišlo na rad prijímanie, farár chcel otvoriť svätostánok, no zrazu zistil, že nemá kľúče, druhý farár odbehol, zbor na chórusе spieval koledy, pridávali jednu za druhou, až po chvíli kľúče našli – a k slovu prišli aj oplátky.

Stmievalo sa iba krátko.

So zapnutím pouličných lúčpadal padala z neba tma.

*

Hovorila mi: „Ísť tak v prítmí, v mrholení dažďa ráno na poštu, stretnúť priateľku, rozprávať sa krehkými hlasmi, porcelánovo sa chichotať.“

*

Prišla búrka plná dažďa, pribalila si aj zopár osamelých bleskov, pre istotu som zavrel okno do izby.

Hustota vody pomaly redla.

Dom bol prázdny: chýbalo v ňom dýchanie ľudí.

*

Kristína má Irmu, Irma zase Kristínu, mama Kristína jej hovorí, že nemáva pocit smädu, na čo si jej dcéra iba vzdychne: „To by som aj ja chcela.“

Od babky si nechá porozprávať, ako raz jej mama Kristína, keď bola taká malá ako Irma, utiekla na trojkolke a stratila sa; vždy znovu ju to rozosmeje. Pravú stranu si pamätá podľa toho, že na pravom uchu nosí náušnicu, kým na ľavej strane jej pod svetlom bije srdce. Presnejšie: tiká. Babka jej hovorí, aby spala, zavri oči, hovorí. Irma ich zavrie – a chce, aby jej ďalej rozprávala: „Ja keď zavriem oči, nevypínam zvuk.“ Pri každej návšteve chodia spolu do pivnice: pozeráť sa na pavúky. Obe sa ich boja.

*

Z kostola priniesla svätenú kriedu a svätenú vodu, na veraje dverí do bytu som napísal: *G + M + B 2018†

V tento deň sme kedysi s bratom oberali vianočný stromček: otec nám do škatúl delil salón-

ky a čokoládové figúrky. V keramických kachliach horel oheň. Odfotil som mamu – ako sa o ne opiera chrbtom. Dom dýchal komínom. Tešil som sa na ľad. A na ďalší z nekonečných hokejov.

Nápis na dverách som opravil na: * 20 – G + M + B – 18†

*

Gašpar, Melichar a Baltazár – traja králi neprehrali. To bolo heslo nášho otca. Spájalo sa to s časom. A bolo to v češtine. Na Boží narodení o bleší převalení. Na Nový rok o slepičí krok. Na Tri krále o krok dále. Na Hromnice o hodinu více.

*

Môj vianočný darček od Irmy: traky na nohavice. A od Kristíny: sedem párov ponožiek, na každý deň jedny, čiže dve.

DYM (dejepis 1944)

V jeseni 1944 obnovil Slovenský štát deportácie Židov do koncentračných táborov. Namiesto toho, aby poslal prázdne vlaky pre tých, ktorých na začiatku vojny vyviezol, poslal ďalšie plné vlaky, aby sa domov vrátili bez ľudí – celkom prázdne. Táto prázdnota sa nikdy nezmenšila.

Po rozpade republiky obsadili juh krajiny Maďari.

Starý tatko – ako československý kolonista – musel aj s rodinou opustiť mestečko Kőbölkút, kde vo veľkom pestoval kukuricu, horčicu a tabak. Okrem toho mu patrila tretina akcií tamojšej tehelne. Presťahovali sa do Senice nad Myjavou.

Mama mala 22 rokov.

Kamarátila sa s Irenkou Sternovou, dcérou ich suseda, lekárnika Izáka Sterna a jeho ženy Rózy. Pokúsili sa ju zachrániť. Starý tatko súhlasil, že si Irenku prisvoja, že bude maminou sestrou. Zaplatili notárovi, potom aj farárovi, na pa-

pieroch všetko sedelo. Kúpili jej posteľ. Mama jej uvoľnila polovicu skrine na šaty.

Sternovci zmizli; ukryli sa.

Nato po uliciach začali chodiť nemecké hliadky: vždy dvaja vojaci. Vošli do každého domu. Chovali sa odmerane, ale vcelku slušne, skontrolovali doklady – a s pozdravom odišli. Mama s Irenkou sa objali. Starý tatko po celý čas fajčil. Triasli sa mu prsty. Dym mu česal vlasy.

Zrazu sa vojaci vrátili.

Dozvedeli sa, že Irenka je Židovka, že ju musia vziať.

Menší z vojakov im povedal: „Máte šťastie, že som Poliak, inak by s nami musela ísť aj vaša dcéra.“

Po vojne sa zo Senice odsťahovali; vrátili sa do Köbölkútu.

Tam som sa narodil.

Nikdy sa nedozvedeli – kto ich udal.

METAFORA

(dejepis 1944 – 45)

Súčasťou prvej ČSR bola aj Podkarpatská Rus. Po druhej svetovej vojne sme o ňu prišli:

anektoval ju Sovietsky zväz. V roku 1945 podkarpatský medveď zo štátneho znaku navždy zmizol. Z územia sa stala Zakarpatská Ukrajina. Pri protestoch československých úradníkov sa vraj Stalin iba usmieval a bezmocne krčil plecami. Fajčil tenké papirosy a hovoril v metaforách. Odvolával sa na národnú vôľu miestnych obyvateľov, ktorú v jeseni 1944 prejavovali na schôdzach, vedených komunistami a dôstojníkmi NKVD.

Niektoré sa odohrávali aj v kinách.

Viem to od mojich svokrovcov, ktorí sa tam narodili – a tá vôľa, vždy svätá a spravodlivá, ale predovšetkým starostlivo zrežírovaná, vyúdená papirosami, putovala po krajine v nových bagandžiach.

Ako sa hneď ukáže, metaforou sú tu papirosy – a nie bagandže.

Svokrovci v tých časoch boli snúbenci.

Vybrali sa do kina. Názov filmu zabudli. Po skončení premietania sa v kinosále rozsvietili svetlá, diváci chceli ísť domov, ale dvere východu ostali zavreté. Zrazu pri nich stáli dvaja chlapi v dlhých kožených kabátoch; jednému na pleci visel samopal a druhý na prinesenom stolíku

rovnal hárky papiera, pričom z vrecka vyťahoval fľašku atramentu a násadku s pierkom. Napokon sa aj dvere otvorili. Až takmer k nim vo dvore pristavili nákladné auto so spustenou bočnicou: na jeho korbe ležala hárba nových bagandží, každý pár zviazaný šnúrkami.

Kto podpísal súhlas s pripojením Podkarpatскеj Rusi k Sovietskemu zväzu, mohol ísť domov – a dostal pár bagandží, kto nepodpísal, stal sa nepriateľom ľudu.

Všetci podpísali; kinosála sa vyprázdnila.

Iba moji svokrovci tam sedeli a sedeli, držali sa za ruky, báli sa a netušili, čo sa s nimi stane, ale napokon ich nadránom – ako ináč: bez bagandží – pustili domov.

Dvaja ľudia sú pre národnú vôľu menej ako jedna vyfajčená papiroasa. Dost' úbohá metafora. Ale o sedemdesiat rokov neskôr, v podobnej réžii, prišli Ukrajinci o Krym.

Svokrovci sa odsťahovali do obnovenej ČSR: museli prejsť zo štátu do štátu, aby ostali v tej istej republike, kde sa narodili.

Na malých klamstvách vidieť veľké; na veľkých tie malé.

Sú vždy rovnaké.